

KÜÇÜK AĞA

Tarık Buğra

Öykü Roman Salih'in tek kolunu savaşta kaybederek eve dönmesiyle başlar. Geri döndüğünde memleketini eskisi gibi bulamayan Salih, oldukça karışık duygular içindedir. Şehrin karmaşasına bir de İstanbullu Hoca lakabıyla Mehmet Reşit Efendi gelir. İstanbullu Hoca'nın gelmesiyle birlikte Kuvayı Milliye ve İstanbullu Hoca taraftarları olarak ikiye ayrılır. Bu süreçte hoca evlenir ve bir evladı olur. Daha sonra yaptığı vaazlar nedeni ile adına vur emri çıkartılan İstanbullu Hoca kaçmak zorunda kalır, Salih onu bulur ve ikna eder. Artık İstanbullu Hoca Küçük Ağa olarak Milli Mücadele destekçisi olur. Döndüğünde eşi ölür, Hoca oğlunu da alıp mücadeleye devam eder. Halktan gördüğü ilgi ile Küçük Ağa Ankara'da da ünlenir ve burada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda pek çok çalışmada bulunur.

Tema

Vatan Sevgisi Küçük bir kasabadan aldığı destekle bile şekillenen vatan müdafaasında gelinen aşamada bağımsızlık zaferi, vatan sevgisi uğruna herkesin üstüne düşeni yapmasının gereği vurgulanır.

Kişiler

İstanbullu Hoca Kurtuluş mücadelesine büyük hizmetler vermiş binlerce kişiden biri olarak verilen Küçük Ağa, milliyetçi ve oldukça bilgili biridir. Hoca olarak görev yaptığı bölgeyi Salih sayesinde doğru bilgilendiren İstanbullu Hoca, adına vur emri çıksa dahi görevinden vazgeçmez. Milli Mücadele'yi kazandıran unsurlardan biri olan din adamlarını temsil eder. Bu nedenle muhafazakâr biri olarak halkın gözünde değerlidir. Anlayışlı ve otoriterdir. Mantıklı düşünceleri neticesinde başarıya ulaşır.

Salih Salih, savaşta kolunu kaybettiği için biraz sitemli bir ruhla memleketine döner. Yiğit, cesur bir delikanlıdır. Çevresinin kendisine saygı göstermemesi ve iş bulamadığı için sitem doludur. Genellikle kararlarını çok düşünerek alır ve aldığı karardan da kolay kolay vazgeçmeyen inatçı biridir. Her ne kadar bu nedenle mutsuz olsa da fedakâr ve de yer yer oldukça mantıklı kararlarıyla vatan uğruna iyi işler yapar.

Çerkez Ethem Başta mili duygular içinde cephede savaşan Ethem, düzenli orduya geçme kararı alındığında tamamen zıt fikirler ile çete kurmaya karar verir.

İstanbullu Hoca (Hakçı)

Karakter Genel olarak pehlivan yapılı, genç ve boylu poslu biridir. Akıllı, zeki ve güçlüdür. Bakışlarında güven bulunan İstanbullu Hoca vatan söz konusu olunca bakışları meydan okuyan, mantıklı bir havaya bürünür. Milli Mücadele'yi kazandıran unsurlardan biri olan din adamlarını temsil eder. Bu nedenle muhafazakâr biri olarak halkın gözünde değerlidir. Anlayışlı ve otoriterdir. Hakkında ölüm emri çıkmasına rağmen sakin ve kararlıdır. Düşünceleri neticesinde başarılıdır.

Aktiviteler Boş vakitlerinde halka vaaz veren, hoca olarak işini yapan Küçük Ağa daha sonra ise asker olarak işlerin başını çekmeye başlar. Akşehir, Kütahya, Ankara arasında gidip gelir.

Kişiler İstanbullu Hoca iken evli olduğu eşi Emine'den Mehmet isimli çocuğu olur lakin Ankara'ya gidip döndükten sonra onları başkasına ait bulur. Küçük Ağa iken en yakınlarından birisi Salih'tir. Salih ile birlikte Çerkez Ethem'in kardeşi Tevfik Bey'in çetesine katılarak mücadeleye destek olur. Fevzi Paşa da Hoca yanlısı tutum sergilediği için onunla yakın ilişki kurar. Onunla Akşehir'e ailesini bulmak için geri döner lakin Emine vefat eder, sadece oğlunu alabilir.

ÖRNEK ANILAR

Güçlü İstanbullu Hoca, karakter olarak güçlü, kendinden ve bilgisinden emin karakteri oturmuş iyi bir insan olarak dikkat çeker. Duruşu ve bakışı ile insanlara güven aşıl原因 bir yanı vardır: "Bakışlarındaki mâna şefkat, tevazu ve hüzün ile didikleici, meydan okuyucu, sorguya çeken, hüküm veren ışıltılar arasında dalgalanıyor, sesinin buna muvazi tonu ile birleşince de bu genç adamı "hüküm verilemez, hükme bağlanamaz, uyulur" bir şahsiyet yapip çıkıyordu."

Otoriter Osmanlının otorite gücünü temsil eden İstanbullu Hoca, devletin başına bağlı olduğu kadar milletine de vatanına da bağlıdır. Otorite gücünü bu alanda yansıtan Küçük Ağa, hoca olması vasfı ile de halkın gözünde sağlam, sözü geçen bir güce sahiptir: "Küçük Ağa biliyordu ki, artık Kuvayı Milliye ve Heyet-i Temsiliye devri sona ermektedir. Savaşın mahiyeti ve hedefin büyüklüğü, dıştan hiçbir zorlamaya yer bırakmadan "Devlet" çapında yeni bir düzenlenişi kendiliğinden hazırlıyordu. Kuvâyı Milliye ister istemez bir ordu halini alacak, Heyet-i Temsiliye de aynı zorla hükümetleşecekti, başarıya ulaşmaları, hatta yaşamaları buna bağlıydı."

Muhafazakâr Kendisi bir hoca olarak da dini görevlerini bilen biri olarak oldukça görev bilinci oluşmuş, hak yolunda ilerleyen bir kişidir: " İbadette kusur etmiyorsun, imanın tamam, yaptığın herşey Allah'ın ve Muhammed'in yap dedikleri. Yapmadıklarını Allah ve Muhammed yapma dediği için yapmıyorsun. Seni severim ve sana acırım. Acırım, sen kalbimi parça parça ediyorsun. Çünkü yapacağın çok şey daha var, ama sen bilmiyorsun. Yapmayacağın çok şey daha var, ama sen bunları da bilmiyorsun. Ve bilgisizliğin sana değil ırkına, ümmetine belâ oluyor, öğren, oku öğren, danış öğren, bilenle düş kalk, senden az bilen sana gelsin, sen ona değil senden çok bilene git."

Etkileyici Hoca karakter olarak üstün vasıfları ile bilinen biri olduğu için oldukça etkileyici bir üsluba sahiptir. Her ne kadar dini olarak hilafete bağlı olması gerektiğini düşünse bile derinden derine esaslı dini bilgisi ile herkesi büyülemeyi başarır: "Hafif ve ürkek bir imtihan havasıyla başlayan konuşma, ortaya getirilen çeşitli meselelerle Hoca'nın ilm-i kelâma, tefsire ve mecelleye derin aşinalığını gösterdi. Fakat asıl rolü daima sesi ve şahsiyeti oynuyordu. Hepsini de büyülemiş gibiydi. Müftü efendi kısa zamanda onun etrafında dört dönmeye başlamıştı."

Mantıklı Milli mücadele döneminin Anadolu'ya sığıması ile birlikte Hocadan daha çok zeki bir askere dönüşmek zorunda kalan İstanbullu Hoca mantığını zorlayarak haklı olanın tarafında olmaya karar verir: "Doğruyu söyleyeceğine inanıyordu. Halkı ikna edeceğinden, rahatlatacağından emindi. Fakat yapacağı konuşmanın, kendi hesabına, hiç de yeni olmayacağını, yıllardan beri taşıdığı inanç ve bilgilerin yeni bir tekrardan ibaret kalacağını bilemiyor, tahmine bile yanaşamıyordu. Duyduğu heyecanın kuvveti onu tatmine yetiyordu."

Sakin İstanbullu Hoca, hakkında verilen ölüm kararına rağmen olumlu bir izlenim verdiği için bu karar gecikir. Karar sürecinde dahi olumlu düşünerek mantıklı karar almaya çalışır. Tarih hakkındaki bilgisini ve gündemdeki hadiseleri zekice birleştirir. Bu nedenle de kendisinin sakin ve olumlu tavrı sayesinde Kuva-yı Milliyeci Yüzbaşı Nazım bile hocaya bir türlü kıyamaz: "O bir hain miydi? Asla. Bunu kimse diyemezdi. Hele onu çıkarını düşünen, kendi hesaplarına takılıp kalmış bir haris diye düşünmek katı yüreklilikten fazla bir şey olurdu. Hoca vatanını da, milletini de en azından kendisi kadar seviyor, kurtuluşa giden tek yolu tıpkı kendisi gibi bütün gücüyle arıyor, bu uğurda varını yoğunu ortaya koymak için duraklamayacağını açıkça gösteriyordu."

Başarılı Küçük Ağa olarak vatan için öyle faydalı işlerde bulunur ki herkes tarafından aranan, sözü geçen bir adam olur. Tüm kararlarında sorgulayıcı ve eleştirel olması nedeniyle Ankara tarafından da başarısı takdir edilir: "Küçük Ağa müfrezesi günden güne büyüyor, kavganın ne olduğunu her gün bir parça daha kavrayan Küçük Ağa'nın başarıları da Tefik bey, hatta Etem Bey çevresini aşarak Ankara'ya kadar ün salıyordu. Nihayet ekim ayının ortalarında Etem Bey, Küçük Ağa'yı Kütahya'ya Kuvayı Seyyare merkezine aldı ve kısa zamanda kendisine kardeşleri kadar güvenmeye, itibar göstermeye başladı."

Salih (Duygusal)

Karakter Salih, savaşta kolunu kaybettiği için biraz sitemli bir ruhla memleketine döner. Yiğit, cesur bir delikanlıdır. Çevresinin kendisine saygı göstermemesi ve iş bulamadığı için sitem doludur. Genellikle kararlarını çok düşünerek alır ve aldığı karardan da kolay kolay vazgeçmeyen inatçı biridir. Her ne kadar bu nedenle mutsuz olsa da fedakâr ve de yer yer oldukça mantıklı kararlarıyla vatan uğruna iyi işler yapar. Hırslı ve azmi sayesinde düşüncelerini gerçekleştirme konusunda başarılı olur.

Aktiviteler Boş vakitlerinde Salim'in kahvesinde zaman geçirir. Sık sık sigara içer. Nikoların Rum meyhanesine giderek vakit geçirmeye çalışır. Yaşlı annesine destek olmak için çalışmak ister fakat kendine uygun iş bulamaz. Kuvayı Milliye yanlısı biri olarak hizmet etmekten hoşlanır.

Kişiler Salih aslen bir Rum olan dostu Niko ile fazla birliktedir, bu beraberliği ve iletişimi kasaba halkının kendisinden soğumasına neden olur. Salih de Niko'nun vatana ihanetini öğrendikten sonra Kuvayı Milliye hareketine büyük hizmet vermiş olan Doktor ile iletişime geçer zamanla Salih, Küçük

Ağa'yı da kendi safına geçirmeyi başarır. Beraberce Çerkez Ethem'in kardeşi Tevfik Bey'in çetesine katılarak mücadeleye destek olurlar.

ÖRNEK ANILAR

Sitemli Kolunu ve yüzünün yarısını bıraktığı cepheden dönüşünde hasretini çektiği saygınlığı bulamayan Salih, insanların rahatını ve kendisine olan kayıtsızlığını gördükçe daha fazla isyan eder. Zira tek kolla geçinecek, yapabileceği bir işi de yoktur: "Salih ve binlerce Salih sınırlarda kol, bacak bırakır, meslek, zanaat bırakırken Niko ve Nikolar usta olmuş, dükkânlar açmış, bahçeler satın almışlardı... Ve bir şeyler "Ufak tefek bir şeyler" olmuştu. Salih'in ağası ve Salihlerin, Salihlerin, binlerce Salih'in ağası, babası Çanakkale içinde vurulurken, yâd ellerde kalırken, Niko'-nun ve Nikoların ağası yaman bir aşçı, yaman birer tüccar olmuştu. Haydi, bu bir şey değildi. Ama ya şu olan "Ufak tefek şeyler?"

Fedakâr Akşehirli bir asker olarak görevini yapan Salih, savaşta sağ kolunu kaybettiği için, "Çolak Salih" olarak hayatına devam etmek zorunda kalır. Lakin döndüğünde memleketin halini görünce kaybettiği kolunun acısını unuttur ve hala bir işe yaramayı arzular: "Evet, Salih artık «Bir işe», doktorun düşündüğü alanda «hiç bir işe» yaramazdı, doktor da bunu aklından böyle geçirmişti. Ama yıkılmış, yıpratılmış bir gönüle bir sızı da kendisi vermek istemezdi."

Mutsuz Kimsenin O'na hak ettiği saygıyı göstermediğine inanan Salih, bunun kolunu kaybetmesine bağlı olduğunu düşünerek, kendi dünyasına çekilir. Bu nedenle de mutsuz olur. Ve bu mutsuzluk onu Niko gibi insanlara yaklaşmasına neden olur, fakat Niko'ya da çok güvenmediği için yine mutlu olamaz: "Niko da bi tuhaflaştı bugünlerde, ötekiler daha beter. Bi iş var bunda ya, Allah bilir. Ülen kardeş gibi büyüdüyduk... Herkes birbiriyle alışveriş eder, selâmlaşır, güler oynardı. Ne kahpe dinliymiş namussuzlar. Senin kolun koptu ya, onların da mayası çıktı ortaya!"

Kararsız Salih, çocukluk arkadaşının hain fikirlerine karşılık bir kararsızlık içinde ne yapacağına bir türlü karar veremez. Niko'nun kendisine iş için sermaye bulacak olması, yardım etmesi ona tuhaf gelir, zira zamanla da gerçek niyetini öğrenir: "Niko'ların meyhanesinde görüp işittikleri Salih'i ta yüreğinden sarsmış, bir başka adam, o değilse bile bambaşka duyguların ve arzuların adamı yapmıştı. Bir sorumluluğu olduğunu şimdi artık seziyor, hatta anlıyordu. Bu sorumluluğu açıkça öğrenmek, bunu karşılamak için neler yapılmak gerektiğini bilmek istiyordu. Hem de hırsıyla."

Mantıklı Salih, insanları uyandırmanın ancak sözüne itimat edilir, güvenilir birinin ağzından olması gerektiğini bildiği için İstanbullu Hocayı ikna ederek mantıklı bir adım atar. Bu da onun ordu içindeki en önemli başarısı olur. Zira Niko'dan duyduklarını anlatacağı kişi için de doğru kararı almasının önemli olduğunu bilir: "Biri ile konuşmalı, mutlaka konuşmalı idi. Kendisini tokatlayacak, yüzüne tükürecek, sövecek, fakat daha önce dinleyip, bütün şu olanların ve her şeyden önemlisi— kendisinin neden böyle olduğunu anlatacak biriyle. Mumcu?.. Olmaz! Akağa? Olmaz! Salim de öyle.. Ali emmi?.. O hiç olmaz! Hayır, tanıdıkları olmaz, olamazdı. Ona, kendi hakkında değiştirilemez hükmü vermemiş birisi lâzımdı. Fakat kendini saklamak için istemiyordu bunu."

Hırslı Genel olarak mantığını ve başarısını hırsına borçlu olan Salih, güçlü ve dik olmayı benimser. Vatanperver biri olarak cepheye katılıp canını vermeye hazır olan biri olan Salih için vatana ihanet eden birine karşı duyduğu öfke kuşkusuz daha da hırslanmasına neden olur: "-Çolak Salih- savaşı sırf Niko ile karşı karşıya gelmek için sevmiş, benimsemiş, kaşık tutmaktan âciz sol elini sırf bu umut uğruna uçan kuşu zımbalayacak hale getirmişti. Hayatın yerini alan bu hırslı umuttan bu yana yıl geçti."